

GREENTEENS: MILIEUBEWUST GEDRAG VAN TIENERS DE VRIJE LOOP LATEN

TIENERS MAKEN ZICH VAAK ZORGEN OVER HET MILIEU EN HET KLIMAAT, MAAR HET KAN MOEILIJK ZIJN OM IETS MET DIE ZORGEN TE DOEN. PROFESSOR SANDER THOMAES, VAN DE UNIVERSITEIT UTRECHT, LEIDT EEN INTERNATIONAAL ONDERZOEK OM TE ONTDEKKEN WAT TIENERS HELPT OM MILIEUVRIENDELIJK TE LEVEN

PRAAT ALS EEN PSYCHOLOOG

ATTITUDE-GEDRAGSKLOOF – het verschil tussen iemands waarden (attituden) en hun acties (gedrag)

EXPERIMENTELE STUDIE – een studie waarbij onderzoekers een bepaalde variabele veranderen en het effect van deze verandering meten

LONGITUDINALE STUDIE – een studie waarbij dezelfde deelnemers gedurende een lange periode op verschillende momenten worden geobserveerd

MOTIEF-MATCH-HYPOTHESE – het idee dat waarden eerder tot gedragsverandering leiden als ze relevant zijn voor iemands persoonlijke leven

PSYCHOLOGIE – de studie van hoe de menselijke geest werkt en gedrag beïnvloedt

“Sommige mensen denken dat tieners zich maar weinig aantrekken van maatschappelijke problemen. Maar dit idee is een mythe.” Aldus Sander Thomaes, Hoogleraar Ontwikkelingspsychologie aan de Universiteit Utrecht. Hij heeft de leiding over het “GREENTEENS”-programma, een internationaal onderzoek naar wat tieners helpt om milieuvriendelijk gedrag te ontwikkelen.

“Veel adolescenten geven echt om de gezondheid van de aarde. Uit een recent onderzoek van de Verenigde Naties en de Universiteit van Oxford bleek bijvoorbeeld dat twee op de drie tieners klimaatverandering als een wereldwijde noodsituatie zien,” aldus Sander. “Het is alleen moeilijk om iets met deze bezorgdheid te doen, juist voor adolescenten.”

Sander heeft het over wat psychologen de “attitude-gedragskloof” noemen - het verschil tussen onze waarden en hoe we ons in het alledaagse leven gedragen. Dit is vooral duidelijk voor milieuproblematiek; denk maar aan hoe we soms onze milieuvriendelijke idealen opzij zetten als we naar het buitenland vliegen of een hamburger eten. Voor tieners zijn er veel factoren die het moeilijk maken om hun milieuvriendelijke waarden na te leven. “Veel

adolescenten worstelen met moeilijke vragen, vooral over het vinden van een eigen identiteit en plaats in de wereld,” zegt Sander. “Het is moeilijk om problemen in de wereld een prioriteit te maken als er zoveel belangrijke dingen in je persoonlijke leven gebeuren.”

ADOLESCENTEN UITGELEGD

Hoe mensen kunnen worden aangezet tot milieuvriendelijk gedrag, is een vraag die wetenschappers al tientallen jaren bezighoudt. Lange tijd werd gedacht dat als mensen voldoende kennis hebben, bijvoorbeeld over de gevolgen van klimaatverandering, zij hun gedrag vanzelf zouden veranderen. Maar dit is niet het geval. Het team van Sander onderzocht waarom dit zo is. “Veel adolescenten horen niet graag wat ze moeten denken of doen,” zegt Sander. “Als iemand hun dingen verteld die ze al lang weten kan dat zelfs een averechts effect hebben, zeker als zij het gevoel krijgen dat zij niet serieus worden genomen. Ons onderzoek laat zien dat er nog veel ruimte is voor verbetering in onderwijsprogramma’s.”

Hoewel tieners voor volwassenen soms lastig te begrijpen zijn, kennen psychologen een paar belangrijke eigenschappen van adolescenten om rekening mee te houden. “De meeste

PROFESSOR SANDER THOMAES

Hoogleraar Ontwikkelingspsychologie
Universiteit Utrecht, Nederland

ONDERZOEKSVELD

Psychologie

ONDERZOEKSPROJECT

GREENTEENS, een internationaal programma dat onderzoekt hoe adolescenten kunnen worden gemotiveerd om duurzaam gedrag te ontwikkelen.

FINANCIERING

European Research Council (ERC)

Dit artikel beschrijft een onderzoeksproject dat financiering heeft ontvangen van de Europese Onderzoeksraad (ERC) in het kader van het onderzoeks- en innovatieprogramma Horizon 2020

op. Sander legt uit: “We vragen ook tieners om feedback te geven op onze onderzoeksopzet voordat we van start gaan, dus ik ben heel benieuwd naar hun opmerkingen over hoe we ervoor kunnen zorgen dat het project echt aansluit bij hun leefwereld.”

De hoop is dat het GREENTEENS-project kennis zal opleveren die helpt om onderwijsprogramma's en mediacampagnes op te zetten die juist voor adolescenten motiverend zijn. “De laatste decennia is gebleken dat het moeilijk is voor veel mensen om op een duurzame manier met de planeet om te gaan,” zegt Sander. “En toch hebben de meesten van ons - misschien wel vooral jonge mensen - goede bedoelingen. Ik hoop dat GREENTEENS ons laat zien wat de “ontbrekende schakel” is tussen goede bedoelingen en daadwerkelijke gedragsverandering. Omdat tieners snel leren en vaak vooroplopen in maatschappelijke verandering, kunnen zij wel eens het voortouw gaan nemen in deze beweging. Dat talent moeten wij zo veel mogelijk benutten.”

tieners willen serieus genomen worden en zelfstandig zijn,” zegt Sander. “Zij willen hun eigen beslissingen nemen over zaken die voor hen belangrijk zijn. Dit heeft deels te maken met hormonale veranderingen, met name de toename van testosteron (zowel bij jongens als bij meisjes), en met een groeiend besef van de eigen identiteit”. Tieners worden ook vaak gedreven door status - zij vinden het belangrijk om gewaardeerd of gerespecteerd te worden door hun leeftijdsgenoten. Dit geldt natuurlijk voor bijna alle mensen, maar het is vooral belangrijk in de tienerjaren, wanneer jongeren hun plaats in de wereld proberen te vinden.

WAT IS DE MOTIEF-MATCH-HYPOTHESE?

“Uit ons onderzoek en dat van anderen blijkt dat adolescenten vooral geneigd zijn om iets te doen met hun bezorgdheid over maatschappelijke problemen als dit gedrag ook relevant is voor hun persoonlijke leven,” zegt Sander. “Bezorgdheid over het milieu kan bijvoorbeeld tot uiting komen in protesten. Protesteren kan aansprekend zijn voor jongeren die vinden dat dit goed bij hun identiteit past - jongeren die onafhankelijk zijn en in verzet willen komen tegen machtshebbers die zich onverantwoordelijk gedragen.”

Sander noemt dit effect de motief-match-hypothese. “Adolescenten zullen eerder geneigd zijn duurzaam gedrag te vertonen als dat past bij hun identiteit of door hun leeftijdsgenoten wordt gerespecteerd,” zegt Sander. “Anders wordt duurzaam gedrag, zelfs als ze het belangrijk vinden, een soort corvee.” Dit is belangrijk voor de opzet van onderwijsprogramma's en mediacampagnes. “De onderwijsprogramma's van nu maken niet altijd gebruik van de drive om de planeet te beschermen die veel tieners van nature hebben,” zegt Sander.

HET GREENTEENS-PROGRAMMA

Inzicht in de motief-match-hypothese is daarom van groot belang voor het ontwerpen van onderwijs- en voorlichtingsprogramma's die tieners tot gedragsverandering aanzetten.

Het team van Sander zal, onder de paraplu van GREENTEENS, een reeks studies uitvoeren die allemaal een stukje van de puzzel moeten aanreiken. Het onderzoek zal plaatsvinden in drie cultureel verschillende landen: China, Colombia en Nederland. “Dit zal ons helpen om verschillen en overeenkomsten te ontdekken in wat adolescenten uit verschillende landen motiveert tot milieuvriendelijk gedrag,” zegt Sander.

De studies die de onderzoekers van plan zijn uit te voeren, gebruiken verschillende methoden. Een studie is een longitudinaal onderzoek, waarmee wordt nagegaan hoe het milieuvriendelijke gedrag van de deelnemers verandert in de loop van twee jaar, als zij ouder worden en hun identiteitsbesef sterker wordt. Het onderzoeksteam zal ook een aantal experimenten uitvoeren om na te gaan wanneer en in welke situaties deelnemers duurzaam gedrag laten zien. Zij zullen ook onderzoeken waarom een kleine groep adolescenten denkt dat klimaatverandering niet echt een probleem is, waarbij zij de rol van persoonlijke waarden, kennis en de invloed van de ouders onderzoeken.

“Waar in de wereld adolescenten ook wonen, ze willen autonoom zijn en gerespecteerd worden door hun leeftijdsgenoten,” zegt Sander. “Maar we kunnen er niet van uitgaan dat de motief-match-hypothese over de hele wereld op dezelfde manier geldt, en daarom doen we ons onderzoek in drie werelddelen.”

IMPLEMENTATIE VAN HET PROJECT

Dit GREENTEENS-project is nog maar net begonnen, er is dus veel waar de onderzoekers naar uitkijken. “Ik heb er vooral zin in om samen te werken binnen ons team,” zegt Sander. “De andere teamleden - Astrid Poorthuis, Judith van de Wetering en Stathis Grapsas - hebben allemaal hun eigen expertise en vaardigheden. Soms wordt gedacht dat wetenschappers vooral alleen werken, maar het tegendeel is waar. Wetenschap is bijna altijd teamwerk en dat is vaak wat het zo leuk maakt.” De aandacht voor samenwerking en teamwork houdt daar niet

OVER PSYCHOLOGIE

Sander vertelt meer over zijn vak en zijn carrière:

WAT IS PSYCHOLOGIE?

Psychologie is de studie van hoe mensen denken, voelen en doen. Een belangrijk uitgangspunt van de psychologie is dat geen twee individuen hetzelfde zijn. Psychologen bestuderen de verrassende manier waarop mensen van elkaar verschillen of juist op elkaar lijken.

WAARIN VIND JE VOLDOENING BIJ JE WERK?

Vaak wordt gedacht dat het doel van de psychologie is om psychische problemen te helpen verminderen. Hoewel dit zeker belangrijk is, is psychologie veel meer dan dat. Ik vind het heel leuk om meer te leren

over wat mensen helpt om tot bloei te komen en om positief bij te dragen aan de wereld om hen heen. Daarom is het zo leuk om onderzoek te doen bij adolescenten. Zij leren snel en voelen zich erg betrokken bij zaken die zij belangrijk vinden.

WELKE VORMEN VAN SAMENWERKING VEREIST JE WERK?

Geen enkele wetenschapper kan uitblinken in elk aspect van ons werk. Daarom is het vaak goed om in een team te werken, waarbij alle leden hun eigen vaardigheden hebben. Zo kan een teamlid zich bijvoorbeeld bezighouden met het schrijven van subsidieaanvragen, een ander met het verzamelen van gegevens, weer een ander met het analyseren van gegevens en weer een ander met het vertellen over

de bevindingen van het team aan een breder publiek.

MET WELKE PROBLEMEN ZAL DE VOLGENDE GENERATIE PSYCHOLOGEN WORDEN GECONFRONTEERD?

Een belangrijke beperking van traditioneel psychologisch onderzoek is dat het vooral in Westerse landen wordt uitgevoerd. Dit betekent dat we een onvolledig en misschien wel vertekend beeld hebben van wat het betekent om mens te zijn. Ik hoop dat de volgende generatie psychologen hier iets aan kan doen en vaker onderzoek kan doen in diverse culturen, zodat onze wetenschappelijke kennis representatiever wordt voor de wereldbevolking.

HOE WORD IK PSYCHOLOOG?

- Je kan psychologie studeren aan de meeste universiteiten. Het is wereldwijd een toegankelijke en populaire studie.
- Volgens de QS World University Rankings zijn Harvard, Stanford, Cambridge, Oxford en Californië Berkeley de beste universiteiten voor psychologie.
 - Tal van universiteiten en wetenschappelijke instellingen doen aan wetenschapscommunicatie. Zo organiseert de Universiteit Utrecht, waar Sander werkt, jaarlijks een 'Meet the Professor'-evenement waarbij professoren langs scholen in de hele stad fietsen om vragen van leerlingen te beantwoorden.
- Volgens Glassdoor ligt het gemiddelde jaarsalaris van een psycholoog in Nederland rond de € 45.000.

TRAJECT VAN SCHOOL TOT PSYCHOLOGIE

Op school leggen vakken als biologie, scheikunde, wiskunde en natuurkunde een goede basis voor elke wetenschappelijke studie, ook voor psychologie. Omdat psychologie een sterk sociaal aspect heeft, zijn andere vakken zoals Nederlands, Engels en geschiedenis ook nuttig.

TOPTIPS VAN SANDER

- 01** Ontdek waar je hart sneller van gaat kloppen! Dit is niet gemakkelijk, dus neem de tijd die je nodig hebt. Probeer verschillende vakken en buitenschoolse activiteiten uit als je de kans krijgt. Lees boeken over onderwerpen die je interessant vindt en luister goed naar mensen van wie je de mening waardeert.
- 02** Besef dat tegenslagen bij elk leerproces horen. Probeer ervan te leren en ga verder.
- 03** Een misvatting over wetenschappers is dat zij extreem intelligent zijn. Dat is lang niet altijd het geval. In een carrière als wetenschapper gaat het er niet zozeer om hoe slim je bent, maar hoe leuk je het vindt om creatieve manieren te bedenken om nieuwe dingen te leren.

Judith van de Wetering bewerkt de video's die ze gebruikt bij haar experimenten.

HOE WERD SANDER PSYCHOLOOG?

WAARIN WAS JE ALS KIND GEÏNTERESSEERD?

Ik had interesses die veel andere kinderen ook hadden. Ik speelde na schooltijd graag voetbal met vrienden en als tiener speelde ik gitaar in een band. Ik denk dat mijn moeder nog steeds nachtmerries heeft over mijn funky kapsels! Hoewel ik sommige vakken lastig vond, vooral natuurkunde en wiskunde, vond ik het over het algemeen leuk om te leren en besloot ik om te gaan studeren op de Universiteit.

HEB JE EEN FAVORIET BOEK?

Als tiener hield ik van Goethes "Het lijden van de jonge Werther" - ook al is het meer dan 200 jaar oud, ik werd geraakt door de grote emoties, de grote worstelingen en de grote liefde in dit verhaal!

WAT HEEFT JE GEÏNSPIREERD OM EEN WETENSCHAPPER TE WORDEN?

Ik word geïnspireerd door het alledaagse gedrag van alledaagse mensen. Ik heb er altijd van gehouden mensen te observeren en te proberen hun gedrag te begrijpen - ik weet nog hoe ik als kind keek hoelang het duurde voordat het lachende gezicht van mijn lerares weer een neutrale uitdrukking had, bijvoorbeeld. Nu, als psycholoog, geldt hetzelfde: ik stel vragen over mensen en hun gedrag, probeer ervan te leren en deel ontdekkingen met anderen.

WELKE EIGENSCHAPPEN HEBBEN VAN JOU EEN SUCCESVOL WETENSCHAPPER GEMAAKT?

De meeste wetenschappers, waaronder ikzelf, hebben drie dezelfde eigenschappen. Zij zijn nieuwsgierig, leergierig en geven niet snel op. Niet veel wetenschappers zien zichzelf als succesvol - ik denk omdat je al snel beseft hoeveel er is dat je niet weet, dat maakt bescheiden.

HOE OVERWIN JE TEGENSLAGEN OP HET WERK?

Ik probeer over tegenslagen te denken in termen van wat ik ervan kan leren. In de wetenschap zijn de moeilijkste problemen vaak het meest motiverend - ze bieden een zeldzame kans om iets nieuws of verrassends te leren.

WAT ZIJN TOT NU TOE DE PRESTATIES WAAR JE HET MEEST TROTS OP BENT?

De dag dat we de onderzoekssubsidie voor GREENTEENS kregen, was een van de mooiste van mijn leven. Het kan moeilijk zijn om financiering te krijgen voor onderzoek en een aantal eerdere voorstellen waren afgewezen, dus ik ben heel blij dat het gelukt is. Ik heb nu de kans om mijn droomonderzoek te doen, wat zonder de steun van de subsidie niet mogelijk zou zijn geweest.